

УДК 658.338

Синельник Аліна Олександрівна

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА MANAGEMENT OF ENTERPRISE MONEY STREAMS

***Анотація.** У статті розглянуто сутність та основи організації процесу управління грошовими потоками підприємства. Надані певні рекомендації щодо управління грошовими потоками підприємства в сучасних умовах господарювання. Запропоновані напрями вдосконалення управління грошовими потоками підприємства.*

***Ключові слова :** грошові потоки, управління грошовими потоками, планування грошових потоків, ліквідність, платоспроможність, підприємство.*

***Аннотация.** В статье рассмотрена сущность и основы организации процесса управления денежными потоками предприятия. Определены рекомендации относительно управления денежными потоками предприятия с учетом современных условий ведения хозяйства. Предложены направления усовершенствования управления денежными потоками предприятий.*

***Ключевые слова:** денежные потоки, управление денежными потоками, планирование денежных потоков, ликвидность, платежеспособность, предприятие.*

***Summary.** Essence and bases of organization of process of management the money streams of enterprise is considered in the article. Recommendations are certain in relation to a management the money streams of enterprise taking*

into account the modern terms of menage. Directions of improvement of management the money streams of enterprises are offered.

Key words: *cash flow, cash flow management planning is money streams, liquidity, solvency, enterprise.*

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин основним завданням підприємства є підвищення ефективності його функціонування за рахунок ефективного управління грошовими потоками, яке надасть змогу забезпечити фінансову рівновагу та ритмічність діяльності підприємства, прискорити обіг капіталу, знизити ризик неплатоспроможності та збільшити прибуток. Особлива увага приділяється підприємству як первинній і провідній одиниці економіки держави, оскільки саме тут створюються конкретні економічні блага, які стають першоосновою національного багатства. На даний час, немає конкретного поняття «грошовим потокам», хоча багато вчених досліджують дане визначення. Діяльність жодного підприємства не можлива без наявності та руху грошових коштів, в чому й полягає необхідність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні основи управління грошовими потоками підприємств досліджено відомими зарубіжними вченими: Е. Нікбахтом, А. Гроппеллі, Ю. Брігхемом, Р. Брейлі, Дж. Ван Хорном та ін. Цим проблемам присвятили свої праці українські вчені, зокрема І.О. Бланк [1], М.Д. Білик [2], Ф.Ф. Бутинець [3], В.М. Гриньова [4], Г.Г. Кірейцев [5], І.А. Маркіна [6], А.М. Поддєрьогін [7]. Ними зроблено значний внесок у розроблення теоретико-методологічних засад визначення сутності грошових потоків й управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошові потоки є основним об'єктом управління на кожному підприємстві. Здійснення будь-якої господарської діяльності супроводжується рухом грошових потоків.

Це зумовлено існуванням ділових взаємин підприємства з іншими юридичними та фізичними особами : покупцями та замовниками, банками, постачальниками та підрядниками, бюджетом та позабюджетними фондами, а також із персоналом.

Можна виділити три основні підходи до визначення поняття «грошовий потік», які найчастіше можна зустріти зустрічаються в науковій літературі :

- грошовий потік – це потік грошових коштів;
- грошовий потік – різниця між притоком і відтоком грошових коштів;
- грошовий потік – це співмірні та розподілені в часі надходження і видатки.

На нашу думку, для найбільш глибокого розкриття сутності та значення грошового потоку, його можна визначити, як суму розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, отриманих унаслідок реалізації будь-якого проекту чи функціонування певного виду активів.

Грошові потоки, які формуються на підприємстві у процесі його господарської діяльності, є важливим самостійним об’єктом управління. Управління грошовими потоками підприємств – це складний неперервний циклічний процес [2].

На основі статистичних даних здійснено коефіцієнтний аналіз грошових потоків промислових підприємств України та за 2016-2018 рр. (табл. 1.).

Таблиця 1

**Обсяг операційного грошового потоку промислових підприємств в
Україні за 2016-2018 рр., млн. грн.**

Показник	Рік			Зміна (+, -)	
	2016	2017	2018	2018 / 2016	2018 / 2017
Надходження від реалізації продукції	58608,8	82316,3	103579,0	44970,2	21262,7
Витрачання на оплату товарів та послуг	52819,5	74074,2	93253,5	40434,0	19179,3
Витрачання на оплату праці	997,6	1617,8	2293,9	1296,3	676,1
Витрачання на соціальні заходи	364,1	568,4	685,6	321,5	120,8
Інші витрати	805,9	900,5	4900,5	4094,6	4000,0
Грошовий потік від операційної діяльності	3621,7	5155,4	2445,5	-1176,2	-2709,9

Таким чином, за 2016-2018 рр. чистий грошовий потік підприємств зменшувався за рахунок зростання операційних витрат, зокрема у 2018 р. порівняно з 2017 р. грошовий потік від операційної діяльності зменшився на 2709,9 млн. грн, що склало 52,6%, тоді як зростання відбулося за рахунок витрат на оплату товарів та послуг на 19 179,3 млн. грн. відповідно 20,6%, на оплату праці – на 676,1 млн грн. (29,5%), інших витрат – на 4000,0 млн. грн (81,6%).

Таблиця 2

**Обсяг чистого грошового потоку промислових підприємств в Україні
за 2016-2018 рр., млн. грн.**

Показник	Рік			Зміна (+, -)	
	2016	2017	2018	2018 / 2016	2018 / 2017
Грошовий потік від операційної діяльності	3621,7	5155,4	2445,5	-1176,2	-2709,9
Грошовий потік від інвестиційної діяльності	-	38,7	345,5	345,5	306,8
Грошовий потік від фінансової діяльності	-3721,7	3866,7	197,0	3524,7	-3669,7
Чистий рух грошових коштів	-100,0	9060,9	2988,0	3088,0	-6072,9
Залишок грошових коштів з урахуванням коригувань	406,7	999,1	1018,2	611,5	19,1

Отже, згідно табл. 2. у 2018 р. порівняно з 2017 р. чистий рух грошових коштів підприємств зменшився на 6072,9 млн. грн., що у % становить 67,0 за рахунок зниження величини вартості грошового потоку від фінансової діяльності на 3669,7 млн. грн. (94,9%) та операційної діяльності – на 2709,9 млн. грн. (52,6%). Слід зазначити, що у 2018 р. порівняно з 2017 р. відбулося зменшення чистого рух грошових коштів на 67,0%, за рахунок зниження величини вартості грошового потоку від фінансової діяльності та операційної діяльності, тоді як порівняно з 2016 р. чистий грошовий потік у 2018 р. збільшився 3088,0 тис. грн. (103,4%) за рахунок збільшення величини грошового потоку від інвестиційної та фінансової діяльності.

Таблиця 3

**Коефіцієнтний аналіз грошових потоків промислових підприємств
України за 2016-2018 рр.**

Показник	Рік			Зміна (+, -)	
	2016	2017	2018	2018 / 2016	2018 / 2017
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,854	0,982	1,052	0,198	0,070
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,131	0,111	0,021	-0,110	-0,090
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	0,211	0,354	0,451	0,240	0,097
Рентабельність середнього залишку грошових коштів	0,355	0,612	0,514	0,159	-0,098
Рентабельність чистого грошового потоку	0,264	0,313	1,022	0,758	0,709

Таким чином, згідно табл. 3., за 2018р. у порівнянні з 2017 р. рентабельність чистого грошового потоку збільшилась на 0,709, коефіцієнт реінвестування збільшився на 0,097, коефіцієнт ліквідності – на 0,070 за рахунок збільшення чистого грошового потоку підприємства на фінансових результатах діяльності, у 2018р. у порівнянні з 2016р. рентабельність чистого грошового потоку збільшилась на 0,159 в умовах

збільшення величини чистого грошового потоку підприємств.

Тобто, на основі аналізу грошових потоків промислових підприємств в Україні за 2016-2018 рр., слід зазначити, що основними напрямками підвищення ефективності процесу управління грошовими потоками є:

1. Збалансування обсягів грошових потоків. Це напрям оптимізації грошових потоків підприємств, що забезпечить пропорційність обсягів позитивного і негативного їх видів.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються в зниженні ліквідності і рівня платоспроможності підприємства, зростанні простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості по отриманих фінансових кредитах, затримках виплати заробітної плати (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), зростанні тривалості фінансового циклу, і як наслідок – в зниженні рентабельності використання власного капіталу і активів підприємства. Негативний вплив надмірного грошового потоку виявляється у втраті реальної вартості тимчасово невживаних грошових коштів від інфляції, втраті потенційного доходу від невживаної частини грошових активів у сфері короткострокового їх інвестування, що зрештою також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Зростання обсягів позитивного грошового потоку в перспективному періоді може бути досягнуто за рахунок наступних заходів : залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу; додаткової емісії акцій; залучення довгострокових кредитів; продаж частини (або всього обсягу) фінансових інструментів інвестування; продаж (або здача в оренду) невживаних видів основних засобів.

Зниження обсягів негативного грошового потоку в перспективному періоді може бути досягнуто за рахунок наступних заходів : скорочення

обсягів та складу реальних інвестиційних програм; відмови від фінансового інвестування; зниження суми постійних витрат підприємства.

2. Синхронізація грошових потоків у часі. Цей напрям оптимізації грошових потоків підприємств покликаний забезпечити необхідний рівень його платоспроможності в кожному з інтервалів перспективного періоду при одночасному зниженні розміру страхових резервів грошових активів. У процесі синхронізації грошових потоків підприємств в часі їх заздалегідь класифікують за наступними ознаками:

- за рівнем «нейтралізації» (термін, що означає здатність грошового потоку певного вигляду змінюватися в часі) грошові потоки поділяються на такі, що піддаються і не піддаються зміні. Прикладом грошового потоку першого виду є лізингові платежі, період яких може бути встановлений за погодженням сторін. Прикладом грошового потоку другого вигляду є податкові платежі, термін сплати яких не може бути підприємством порушений;
- за рівнем передбаченості грошові потоки поділяють на повністю передбачені й недостатньо передбачені (абсолютно непередбачувані грошові потоки в системі їх оптимізації не розглядаються).

Об'єктом синхронізації виступають передбачені грошові потоки, що піддаються зміні в часі. В процесі синхронізації грошових потоків в часі використовуються два основні методи – вирівнювання та підвищення щільності кореляційного зв'язку між окремими видами потоків.

Прискорення залучення грошових коштів в короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів :

- збільшення рівня цінових знижок за готівковий розрахунок на реалізовану покупцям продукцію;
- забезпечення отримання часткової або повної передоплати за вироблену продукцію, що має високий попит на ринку;

- скорочення термінів надання товарного (комерційного) кредиту покупцям;
- прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості;
- використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості – обліку векселів, факторингу, форфейтингу тощо;
- відкриття «кредитної лінії» у банку, що забезпечує оперативне надходження засобів короткострокового кредиту за необхідності термінового поповнення залишку грошових активів;
- прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції (часу знаходження їх в дорозі, в процесі реєстрації, в процесі зарахування грошей на розрахунковий рахунок тощо).

Уповільнення виплат грошових коштів в короткостроковому періоді може бути досягнуте за рахунок наступних заходів :

- використання флоута [5] . Флоут є сумою грошових коштів підприємства, пов'язаною вже виписаними їм платіжними документами – дорученнями (чеками, акредитивами тощо), але ще не інкасовану їх одержувачем. Флоут по конкретному платіжному документу можна розглядати як період часу між його складанням по конкретному платежу і фактичною його оплатою. Максимізація флоута (період проходження складених платіжних документів до їх оплати) підприємство може відповідно підвищувати суму середнього залишку своїх грошових активів без додаткового вкладення фінансових ресурсів. У зарубіжній практиці фінансового менеджменту флоут є одним з ефективних інструментів управління залишком грошових активів компаній і фірм;
- скорочення розрахунків з контрагентами готівкою. Готівкові грошові розрахунки збільшують залишок грошових активів підприємства і скорочують період використання власних грошових активів на термін проходження платіжних документів постачальників;

- збільшення за узгодженням з постачальниками термінів надання підприємству товарного (комерційного) кредиту;
- заміни придбання довгострокових активів, що вимагають оновлення, на їх оренду (лізинг);
- реструктуризації портфеля отриманих кредитів шляхом переведення короткострокових їх видів у довгострокові.

Результати цього напряму оптимізації грошових потоків в часі оцінюються за допомогою коефіцієнта кореляції, який в процесі оптимізації повинен прагнути до значення «+1,000».

3. Максимізація чистого грошового потоку. Цей напрям оптимізації є найбільш важливим й відображує результати попередніх її етапів. Зростання чистого грошового потоку забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства на принципах самофінансування, знижує залежність цього розвитку від зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів, забезпечує приріст ринкової вартості підприємства. Підвищення суми чистого грошового потоку підприємства може бути забезпечене за рахунок здійснення наступних основних заходів:

- зниження суми постійних витрат;
- зниження рівня змінних витрат;
- здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує зниження рівня сумарних податкових виплат;
- здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує підвищення рівня прибутковості операційної діяльності;
- використання методу прискореної амортизації використовуваних підприємством основних засобів;
- скорочення основного періоду амортизації використовуваних підприємством нематеріальних активів;
- продаж невживаних видів основних засобів і нематеріальних активів;

- посилення претензійної роботи з метою повного і своєчасного стягнення штрафних санкцій.

Висновки з проведеного дослідження. Згідно результатів аналізу напрямів підвищення ефективності або покращання управління грошовими потоками можна зробити висновки, що управління як важливий складник планування – це дуже складна і трудомістка робота кожного керівника підприємства, оскільки йому щодня необхідно приймати безліч управлінських рішень щодо розподілу і використання грошових коштів, а також ефективно спрямовувати грошові потоки. Отже, створення ефективної системи управління процесом оптимізації та збалансування грошових потоків досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між внутрішніми структурними службами та підрозділами підприємства, що пов'язані між собою. Вони повинні забезпечувати розробку та прийняття управлінських рішень з окремих аспектів формування, розподілу та використання прибутку і нести відповідальність за отримані результати. Враховуючи, що система управління грошовими потоками є складовою загальної системи управління підприємством, її організаційне забезпечення повинно бути інтегроване з загальною організаційною структурою управління.

Література

1. Терещенко О.О., Бабяк Н.Д. Фінансовий контролінг : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2013. 408 с.
2. Макаренко О.В. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку та аналізу грошових коштів. URL : www.edu.com.ua (Дата звернення 26.10.2019 р).
3. Мачкур Л.А. Стратегічний контроль та його місце в системі управління підприємством / Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць, Дніпропетровськ : ДНУ, 2014. С. 151-158.

4. Маркович І.Б. Теоретичне дослідження ролі планування в стратегічному управлінні підприємством / Соціально-економічні проблеми і держава. 2016. Вип. 2(7). С. 125-131.
5. Сергеева О.Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємств. URL : www.edu.com.ua (Дата звернення 26.10.2019 р).
6. Коваленко С.О. Сутність грошових потоків, роль в управлінні фінансами підприємств. URL : www.nbuv.gov.ua. (Дата звернення 26.10.2019 р).
7. Фарін В.М. Захаркін О.О. Вартісно-орієнтоване управління на основі стейкхолдерського підходу в контексті інноваційного розвитку підприємства / Актуальні проблеми економіки. 2017. №10 (160). С. 149-157.
8. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Актуальні проблеми економіки. 2016. № 4(106). С. 150-155